

Az új Ptk. elévülési szabályainak várható gyakorlati kihatásairól

I. Bevezetés

Az új Ptk., amely 2014. március 15-én lépett hatályba, kifejezetten az elévülésre vonatkozó szabályok körében első látásra feltűnően nagy változást nem eredményezett. Mondhatni, pusztán a bírói gyakorlat által feszegetett egy-egy kérdésre pontot téve, megnyugtató és szükség-szerű változtatásokat hozott. Azonban az apróbbnak tűnő módosítások mögé tekintve – figyelembe véve elsősorban a szerződési jogot és a kötelmi jogot ért további újításokra, a kötelmi igények érvényesíthetőségét befolyásoló egyéb tényezőkre – feltárulnak azok a jogalkotói megfontolások, amelyek az *elévülés szemléletbeli változását sejtetik*.

Rá kell azonban arra mutatni, hogy az elévülés szabályai *egységes, koherens rendszerként működnek*, bármely változás az intézmény egészére kihat, befolyásolja az elévülés szabályai által teremtett, jogosult és kötelezett közötti kényes érdekegyensúlyt.

Egyes konkrét jogi rendelkezések mentén az tanulmányom rá kíván világítani a módosítások előnyére, hátrányaira és a várhatóan ezzel járó, elsősorban a szerződési gyakorlatot érintő kihatásaira. A területi korlátok miatt nem térhetek ki az egyes igényeket elévülési szempontból érintő jelentős változásokra, így a végrendelet megtámadásának elévülési határidőhöz kapcsolása, az érvénytelen szerződés megtámadására vonatkozó határidő elévülési jellegére, az objektív alapú személyiségvédelmi igényeknek szintén elévülés alá vonására.¹ Szintén nem vizsgálom azt az általános jogalkotói megközelítést (beszédes szakasz cím, "az időmúlás hatása" alatt), amely az igények érvényesítésére, a jogok gyakorlására nyitva álló határidőket² lényegében két formában, elévülési vagy

---

* Dr. Pusztahelyi Réka, egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, Miskolc

¹ Vö új Ptk. 2:51.§ (1) bek. „Akit személyiségi jogában megsértének, a jogsértés ténye alapján – az *elévülési időn belül* – az eset körülményeihez képest követelheti ...”

² Így pl. sajátos anyagi jogi, sajátos keresetindítási határidők, jogelenyészés.

jogvesztő határidőként kívánja kezelni, amely egyébként perjogi szemléletet is hordoz.³

II. Az elévülési határidő szabad meghatározása

Az új Ptk. eltörli az elévülési határidő felek általi meghosszabbítására vonatkozó korlátozó rendelkezéseket. Egyedüli abszolút akadálynak kizárólag a követelés elévülését kizáró szerződési klauzula (gyakorlatilag az elévülési kifogásról való előzetes lemondás) semmisségét állítja fel. Az elévülési határidő megrövidítésére és meghosszabbítására vonatkozó szabadság milyen veszélyeket hordozhat?

Tisztázni kell, hogy az elévülési határidő diszpozitivitása kihat-e az elévülés egyéb kérdéseire, így az elévülést megszakító körülmények törvényi felsorolásától a felek eltérhetnek-e?

További kérdés, hogy az elévülési határidő milyen jellegű meghosszabbítása minősül majd a bírói gyakorlatban effektíve az elévülés joghatásainak kizárásához. A határidő meghosszabbításának lehetősége és az elévülés kizárását tiltó szabály összevetésének kényszere elő fog állni a bírói jogalkalmazásban. Nem szabad megfeledkeznünk továbbá arról a lényeges kérdéstről sem, hogy a jelenlegi szabályok alkalmazása mellett is, az elévülési határidő jelentős megrövidítése az elévülés nyugvása által adott további határidő tartamára is kihatással lehet (egy év helyett csak három hónap).

Az új Ptk. diszpozitív szabályozása⁴ további problémákat vet fel a nem egyensúlyi helyzetben lévő szerződő felek esetében. Vajon a jogalkotónak az elévülés szabályainál vagy a gyengébb fél érdekében megfogalmazott egyéb szabályok kapcsán kell-e törvényi tilalmakat felállítani? Lényegében ez valósult meg a fogyasztói szerződésből eredő szavatossági igények esetében, ahol a jogalkotó a két éves elévülési határidő legfeljebb egy éves leszállítására felhatalmazta a szerződő feleket, viszont itt figyelemmel kell lenni a szavatossági szabályok fogyasztóvédelmi célzatú egyoldalú kógenáciájára, mint kiindulópontra.

---

³ 6:21.§ Jogosultság gyakorlására és követelés érvényesítésére jogszabályban előírt határidő eltelte jogvesztéssel akkor jár, ha ezt jogszabály kifejezetten így rendeli. Ha a határidő nem jogvesztő, arra az elévülés szabályait kell alkalmazni.

⁴ „Az elévülési határidő megváltoztatására irányuló megállapodást írásba kell foglalni. Az elévülést kizáró megállapodás semmis.” Vö. új Ptk. Törvényjavaslat 6:22. § (3) –(4) bek.

Továbbra is érzéketlen a judikatúra viszont azon esetekkel szemben, amikor általános szerződési feltételekben az igényérvényesítési határidők jelentős korlátozásával találkozunk. Bár e szerződési kikötések nem ütköznek a Ptk. rendelkezéseibe, hiszen a Ptk. 325.§ (2) bekezdése alapján rövidítik meg az elévülési határidőt, mivel azonban az ászf alkalmazójával szerződő fél (fogyasztó) hátrányára, az ászf alkalmazója javára teremtenek egyoldalúan indokolatlanul előnyös helyzetet, ezért *tisztességtelenségük* véleményem szerint a legtöbb esetben megállapítható.⁵ Felmerül továbbá az a kérdés is, hogy a szerződési rendelkezésektől lényegesen eltérő, nem szokványos szerződési feltételek, kifejezett tájékoztató felhívás hiányában nem is válhatnak a szerződés részévé.

III. Az elévülést megszakító körülmények körében beálló változások

3.1. A teljesítésre való írásbeli felszólítás

Az új Ptk. törli a *teljesítésre való írásbeli felszólítást* az elévülést megszakító körülmények sorából. Ha el is fogadható, a gyakorlatot a tartozáselismerő nyilatkozatok mennyiségi felszaporodása vagy akár e nyilatkozatok kiterjesztő jellegű minősítése irányába fogja kényszeríteni. (nemcsak az írásban, szóban, hanem az egyébként tevőleges, ráutaló magatartással kifejtett tartozáselismerések irányában terjeszti ki).

Önmagában az a körülmény, hogy a teljesítésre való felszólítás gyakorlására, eredeti céljától ellentétesen, tehát visszaélészerűen, pusztán az elévülési határidő kitolódása érdekében is sor kerülhet, még nem jelenti, hogy minden esetben a jogosult akarata erre irányul.

---

⁵ Vö. az öt évnél lényegesen rövidebb, egy, két éves elévülési határidőt alkalmazó biztosítási szerződési gyakorlatot. Vö. Legfelsőbb Bíróság Pfv.VIII.22.152/2010/10. számú eseti döntését: „a biztosítási szerződésből eredő követelések megállapodás szerinti elévülési határideje egy év” szövegű kikötése szintén érvénytelen. A kikötés azért érvénytelen, mert a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével, egyoldalúan és indokolatlanul a fogyasztó hátrányára állapítja meg azáltal, hogy a törvényben meghatározottnál jóval rövidebb elévülési időben történő megállapodás megkötésének jogszabályi feltételeiről jogszabályi kötelezettsége ellenére a fogyasztót nem tájékoztatja.” Továbbá, öt éves elévülési határidő helyett egy egyéves határidő meghatározása az elévülés nyugvása esetén – az elévülési határidőből “kifutó” jogosult számára már csak három hónap és nem egy év áll rendelkezésére – tovább gyengíti a biztosítóval szemben fellépő fél helyzetét.

Továbbá említést érdemelnek a jogosult részéről tanúsított olyan egyoldalú magatartások, amelyekkel (írásbeli teljesítési felszólítás hiányában is) adott követelés elévülését „kitolhatja”. Amennyiben a kötelezett nem rendelkezik több fennálló pénztartozása esetén arról, hogy teljesítését melyik tartozásra kell törleszteni, a Ptk. rendelkezése szerint ekkor a régebben lejárt követelésre kell a jogosultnak azt elszámolnia, amelytől (a kötelezett felhatalmazása hiányában) el nem térhet⁶. Az új Ptk. rendelkezései szerint ekkor a jogosult választhat, melyik tartozás törlesztésére fordítja a teljesített összeget, bár erről a kötelezettet tájékoztatni köteles. „*Ha a kötelezett a tartozások elszámolásának rendjéről nem rendelkezett, és egyértelmű szándéka sem ismerhető fel, a másik fél jogosult eldönteni, hogy az esedékes és nem vitás tartozások közül a teljesítést melyik tartozásra számolja el. A jogosult döntéséről a kötelezettet megfelelő határidőn belül értesíteni köteles.*”⁷ Megteheti akár azt is, hogy nem vitás, de elévült(!) tartozás teljesítésére számolja el, illetve részteljesítés formájában, – adott jogszabály-értelmezés függvényében akár valamennyi fennálló követelés tekintetében – részteljesítéssel az elévülést megszakíthatja. Hiszen egyes egyedi bírói döntések szerint a részteljesítés is arra utaló magatartásnak minősül, hogy a kötelezett fennálló tartozását elismeri.

Gyakorlati jellegű érvként jelentkezhethet a hatalmasságok nemgyakorlásából következő, kvázi elévüléssel összefüggő sajátos probléma is. Milyen visszás helyzetet teremthet a hatalmasság gyakorlása szempontjából az, ha az elévülés alá tartozó „jogként” a jogalkotó nem teszi lehetővé, hogy arra vonatkozó elévülési idő teljesítésre való felszólítás által is megszakítható legyen.⁸

Itt érdemes nagyító alá venni a már elévült követelés esetében az elévülési kifogásról tett lemondó nyilatkozat lehetőségét. Bizonyos esetekben ugyanis nemcsak a jogosultnak, hanem az adósnak is komoly

---

⁶ Ptk. 209.§ 82) bek.

⁷ Új Ptk. 6:41.§ (2) bek.

⁸ Erre tanulásként szolgál az osztrák Legfelsőbb Bíróságnak Peter Bydlinsky által ismertetett döntése, miszerint a bíróságon kívül tett ajándék-visszavonásra irányuló nyilatkozat az elévülést nem szakítja meg, mert az az osztrák polgári törvénykönyv vonatkozó szakasza szerint csak a keresetlevél és az elismerés hatására következhet be. Így a konkrét esetben a peres fél ajándék-visszavonási joga már elévült, hiába közölte azt a megajándékozottal. Vö. Peter Bydlinsky: *Az ajándékviszavonási jog gyakorlása és elévülése*. In. Magyar Jog 1984. (34. évf.) 6. sz. 558. o. (ismerteti: Újlaki László)

(közvetlen vagy közvetett gazdasági) érdeke fűződhet egy adott követelés peresíthetőségéhez, behajthatóságához.⁹

3.2. Az engedményezésről történő értesítés

Az engedményezésről történő értesítés sem szakítja meg az elévülést. Dogmatikailag nem kérdőjelezhető meg az új Ptk.-nak ezen változtatása sem, azonban alapvető, az elévülés fogalmi lényegét kitevő szemlélete tükröz: az elévülés nem mint igényelévülés, hanem mint keresetelévülés jelentkezik, tehát az igénynek nem általában vett érvényesítésére, hanem a keresettel való érvényesítésére hat ki. Önmagában a követelés bírói út hiányában való érvényesítése, a követelésnek az átruházása által, az azzal való rendelkezés az elévülési idő folyását nem érintő körülmény. Továbbá, valóban, az alanyváltozás a régi magyar magánjogi dogmatika talaján állva sem hatott ki az elévülés alapjára annak folyására.

3.3. A keresetindítás elévülést megszakító hatása

Az új Ptk. által teremtett, a *keresetindításnak az elévülést megszakító feltételes hatása* – amely feltétel szerint az eljárás érdemi döntés meghozatalával záruljon – a magyar elévülési rendszerrel nem koherens. Ezek alapján az elévülés hatásának beálltát akadályozó jogi tény (keresetindítás) beállta a per befejezésétől függ. E megközelítés azt a szemléletet tükrözi, hogy a peres eljárás az elévülésre felfüggesztő hatással bír.

A per szünetelésének az elévülési idő folyására való kihatása láthatóan a jelenlegi bírói gyakorlatban sem kiforrott kérdés, hiszen egy egészen friss, 2012-ben megjelent elvi bírósági határozat rendelkező részében így fejt ki: „*Az elévülést megszakító perindítást követően az eljárás szünetelése esetén az elévülés a per szünetelés folytán történő megszűnésével kezdődik.*” E határozattal Újlaki László álláspontja válik elfogadottá, miszerint az elévülés újrakezdődése az eljárás szünetelésének beálltával nem, hanem kizárólag a per szünetelés folytán bekövetkezett megszűnésével valósul meg. Hozzáfűzi azonban Újlaki az arra vonatkozó kívánalmát, hogy a Ptk. konkrét rendelkezésének hiányában szükséges lenne, hogy a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalással rendezze ezt a kérdést.¹⁰

---

⁹ Ezzel összefügg a novatio kérdése, amennyiben a novatioval a követelést új jogi alapra helyezük, új elévülési határidő indul.

¹⁰ Újlaki László: A peres eljárás szünetelése – követelések elévülése. Magyar Jog 1987.

Végezetül az új Ptk. szövegezésbeli változása az eljárás szünetelésének újabb hatását veti fel. Ha olyan értelmezést tulajdonítunk annak a fordulatnak – „a követelés kötelezettel szembeni bírósági eljárásban történő érvényesítése, ha a bíróság az eljárást befejező jogerős érdemi határozatot hozott”... –, hogy az elévülést akkor szakítja meg a keresetindítás, ha annak végén érdemi határozat is születik, akkor a per szünetelésével megszűnő eljárás a keresetindításnak elévülést megszakító hatását teljes egészében, a keresetindításra visszamenőlegesen elenyészteti. Ilyen tartalmú jogi rendelkezésnek azonban – sem a korábbi perjogi és anyagi jogi előzményeket, sem a jogirodalmi álláspontokat, sem a jelenlegi bírói gyakorlatot vizsgálva – nem látom alapját. E szabályváltozás mögött a DCFR¹¹ szabályai sejlenek fel, azonban e szabályok egyszerű átültetése az elévülési rendszerek közötti alapvető különbségek miatt nem lehetséges. A DCFR-ben ugyanis a perindítás az elévülést meghosszabbító (de nem megszakító) körülményként szabályozott, ahol valóban az elévülési idő folyásának felfüggesztése addig tart, amíg a bíróság érdemi döntést nem hoz az ügyben.¹²

3.4. Hagyatéki eljárásban a hitelezői követelés bejelentésének tulajdoníthatunk-e elévülést megszakító hatást?

Az alábbi tényezők befolyásolhatják a hagyatéki eljárás során bejelentett hitelezői igények érdemi elbírálására vonatkozó jogalkotói célkitűzést, amellyel összefüggésben felmerülhet a bejelentés elvülést megszakító hatásának vizsgálata. A hitelezői követelés-bejelentéshez fűződő kiemelt hitelezői és örökös érdekek (nemcsak annak hitelezői igény érdemi elbírálása, hanem a kielégítés során annak figyelembevétele). A hagyatéki eljárás jogvitában való döntésre alkalmas, azaz kontradiktórius eljárási elemekkel esetlegesen bővíthető (értve ez alatt a bizonyítás lefolytatását, a felek meghallgatását a tárgyaláson). A hagyatéki eljárás nemperes jellegével alkotmányos szempontból elviekben összeegyeztet-

---

(34.évf.) 9. sz. 780.-782.o.

¹¹ Draft Common Frame of Reference Outline Edition. Sellier, Munich, 2009.

¹² III. – 7:302: Suspension in case of judicial and other proceedings (1) The running of the period of prescription is suspended from the time when judicial proceedings to assert the right are begun. (2) Suspension lasts until a *decision has been made which has the effect of res judicata*, or until the case has been otherwise disposed of. Where the proceedings end within the last six months of the prescription period without a decision on the merits, the period of prescription does not expire before six months have passed after the time when the proceedings ended.

hető az igazságszolgáltatási funkció. A közjegyző előtti hagyatéki eljárás garanciális elemei – amelyet elsősorban a hagyatéki eljárás saját és a mögöttesen alkalmazandó Pp. szabályai teremthetnek meg – védik a hitelező jogállását. A közjegyző kötelessége a tényállás, azaz a hagyatéki aktíváinak és passzíváinak teljes körű feltárása és a jogosultak személyének megállapítása.

Mindezekre tekintettel megfontolandó lehet a hagyatéki eljárásban tett követelés-bejelentésnek is a jogalkotó elévülést megszakító szerepet tulajdonítson, mindamelllett, hogy a kötelezett halála folytán a jogutód bizonytalansága által a jogosult javára az elévülés nyugvását eredményező menthető körülmény beáll.

IV. Az elévülés nyugvása

Az új Ptk.-nak az elévülés nyugvására vonatkozó rendelkezései pontosítást nyertek. Továbbra is fenntartja a jogalkotó azt az igencsak ritka megoldást, miszerint nem az eredeti elévülési határidő meghosszabbodását, hanem az elévülés hatásának későbbi beállását eredményező, tehát az elévülés jogi következményei vonatkozó halasztó hatással jár a menthető igényérvényesítési akadály¹³: a menthető akadály megszűnésétől számított egy éven (három hónapon) belül a jogosult az igényét akkor is érvényesítheti, ha az eredeti elévülési idő már eltelt vagy abból egy évnél (három hónapnál) kevesebb van hátra. Ezen időtartam alatt az új Ptk. kifejezett rendelkezése szerint az elévülés nyugvásának nincs helye, az elévülés megszakítására vonatkozó rendelkezéseket pedig azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a megszakítás következtében az egyéves – egyéves vagy ennél rövidebb elévülési idő esetén a három hónapos – határidő számítása kezdődik újból.

E jogi rendelkezés a bírói gyakorlat jogfejlesztő értelmezését emeli normaszintre, amely üdvözlendő, azonban véleményem szerint kiegészítésre szorul. Kifejezetten rögzíteni szükséges még azt, hogy e speciális rendelkezés kizárólag az eredeti elévülési határidő leteltét követően megnyílt (vagy még fennálló) határidőre vonatkozhat. Véleményem szerint az új Ptk.-nak itt az is érdeme, hogy a jelenlegi bírói gyakorlattal szemben a határidő megszakíthatóságát elismeri és erre nemcsak a perindítást látja alkalmasnak.

---

¹³ Vö. Zimmermann: *the delay of completion of the prescription*

V. Az elévülés hatása

Elsősorban nem az adott jogi rendelkezések gyakorlati alkalmazása során, hanem jogdogmatikai szempontból érdekes az az új Ptk. kodifikációjában megjelenő folyamatos bizonytalanság, amely a természetes obligációk (természetes kötelmek, bírói úton eleve nem érvényesíthető követelések) és az elévült követelés viszonyának megítélése körében fennállt. Végül az új Ptk. kihirdetett szövege az elévült követeléseket nem helyezi el a természetes obligációk között, utalva ezáltal arra, hogy bár a végeredmény közös (a kötelezett elévülési kifogás szintén kizárja a követelés bírói érvényesíthetőségét, bár az alanyi jog nem szűnik meg), azonban az elévült követelés a bírósági eljárásban történő érvényesíthetlenségen túlmenően számos más szempontból a természetes kötelemtől eltérő jellemvonásokkal, hatásokkal jár. Ezen eltérő jogi hatások közül legfontosabb az, hogy a követelés elévülése ellenére egyes biztosítékokból mégis kielégíthető lehet, a kötelezett azt, a feltételek fennállása esetén beszámíthatja, az elévült követelés még esetleg feljogosítja a jogosultat a szolgáltatása visszatartására. Az új Ptk. idekapcsolható rendelkezéseit sorra véve azonban azt tapasztalhatjuk, hogy a korábbi különbségek eltűnnek, elhalványulnak. Így megszűnik a kézizálogtárgyból való kielégítés régi magyar magánjogi hagyományokon alapuló lehetősége, amely változás ki fog hatni az óvadékból való kielégítésre is. Kérdéses lesz továbbá, hogy a fiduciáruis biztosítékok között számon tartott, biztosítéki célú engedményezés által átruházott követelésből való kielégítésnek is akadályát fogja-e jelenteni.

VI. Összegzés

Összegzésként röviden csak azt kívánom jelezni, hogy az új Ptk. elévülést érintő szabályaiban beállott változások általában megalapozottak és indokoltak, azonban a részletekben rejlő hibák, hiányosságok továbbra is feladatokat fognak róni a jogalkalmazókra, elsősorban a bíróságokra. A kieső, elévülést megszakító körülmények szerepét, ha ideiglenesen is, de át fogják venni más jogi tények, amely jelenségek mögött ott fog húzódní az elsődlegesen jogot alkalmazó szerződő feleknek azon törekvése, a régi Ptk. elévülési szabályai által teremtett 50 éve beállt finom érdekegyensúlyt helyreállítsák, amely az új jogi rendelkezések hatására ki fog billeni.